

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput XV. Macedoniana hæresis impugnatur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

Nondum enim erat Spiritus Sanctus, subintelligeretur datus ex relatione antecedentium: quandoquidem hæc immediate præcedunt, Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Sunt enim accipere, & dare correlativa. Puto Wolzogenium figuram non ignorasse Grammatices, quam vocant Ellipsim.

20.
Instantia
Wolzogenii.

Arguit idem Wolzogen. cap. xxviii. Si Spiritus S. sit Persona, duos habebimus in Trinitate Filios: unum primæ Personæ solius, alterum primæ & secundæ. Item habebimus duos Patres, unum primam personam, quæ duplici nomine pater erit, nempe quia secundam & tertiam Personam generavit; alterum secundam, quæ una cum Patre generavit Spiritum Sanctum. Atqui ex sacris literis accepimus unum tantum esse Patrem, & unum tantum Filium. Ergo vulgaris doctrina quod Spiritus Sanctus Persona sit, contradictionis gladio se ipsam conficit.

21.
Solutio.

Resp. nego sequelam majoris. Si enim Spiritus Sanctus est à duobus, ut contra nos arguunt Sociniani, quod verissimum est, & infra probabitur; jam ipsi rationem reddunt cur unus tantum in Deitate sit Pater, itemque unus Filius. Nam Filius est ab uno Patre, & ab eo gignitur immediate. Si ergo Spiritus Sanctus est à Patre, & Filio, sive à Patre per Filium, non erit Filius Filii, quia procedit etiam à Patre; non erit Filius Patris, quia procedit per Filium. Quod verbis Augustini præstat exponere. *Utrumque* (ait S. P. in xv. de Trinit. cap. 27.) *etiam illud intelligitur, quantum à talibus, quales nos sumus intelligi potest, cur non dicatur natus esse, sed potius procedere Spiritus Sanctus; quoniam si & ipse Filius diceretur, amborum utique Filius diceretur: quod absurdissimum est. Filius quippe nullus est duorum, nisi patris, & matris. Absit autem, ut inter Deum Patrem, & Deum Filium, aliquid tale suspicemur, &c.* Quamquam vero quid intersit inter generationem Verbi, & processionem Spiritus Sancti difficillimum est definire, & plures afferuntur rationes, quas proponam lib. ix. hæc à Petavio lib. vii. cap. xiii. num. 9.

cenfetur enucleator, & Wolzogenii argumentum omnino frangit, quemadmodum quæ opponit Crellius lib. 2. sect. 3.

Ultimo arguit Wolzogenius in libro, seu declaratione contrariarum sententiarum de essentia unius Dei summi pag. 38. Quando aliquis Filium generat per aliam Personam, certe hæc Persona magis est geniti Filii Pater, quam altera, quæ hanc ad illum generandum adhibuit. Atqui notum est, non Deum Patrem ipsum, sed Spiritum Sanctum supervenisse in Mariam Virginem, eam obumbrasse, & per obumbrationem istam Filium Dei in ea produxisse. Ergo si Spiritus est Persona à Patre distincta, potius pro Patre Domini nostri Jesu Christi habendus est, quam Deus Pater.

22.
Obiectio ult.
tima Wol-
zogenii.

Respondeo Dominum nostrum Jesum Christum non esse genitum à Patre ratione humanæ naturæ temporaliter assumptæ, secundum quam non est Patri substantia similis, ideoque nec Filius: sed genitum esse ratione Verbi assumptis naturam humanam, nempe quia generatio temporalis terminata est ad Personam, quæ est Filius Dei naturalis. Distinguo itaque minorem. Pater per Spiritum Sanctum supervenientem in Virginem produxit Filium, id est naturam humanam, quam Verbum assumpsit; concedo minorem, & nego *suppositum*: quandoquidem spectata duntaxat natura humana, Christus est Filius genitus à sola Virgine, non genitus à Deo Patre. Pater per Spiritus Sancti obumbrationem genuit Filium, videlicet humanam naturam Spiritu Sancto superveniente formatam assumpsit Persona genita à Deo Patre; concedo: & nego iterum *suppositum*, siquidem hæc persona non est producta per Sancti Spiritus obumbrationem, sed erat in principio apud Deum, & ipsa Deus erat. Quod si petas, quare Spiritus Sanctus, cujus virtute formata est Christi caro, non sit Pater Christi, respondeo id esse, quoniam Christus secundum carnem non est similis Spiritui Sancto. Verum hæc non spectant ad nostram cum Socinianis disceptionem, cujus metam videor mihi attigisse.

23.
Solutio.

C A P U T XV.

Macedoniana hæresis impugnatur.

S U M M A R I U M.

I. 2. 3. & 4. Afferuntur argumenta pro Spiritus S. divinitate pugnantia.

à num. 5. usque ad 14. refutantur effugia Macedonianorum.

PLURA

Maccedonia-
na heresis
circa Spiritu-
m S. impu-
gnaatur.

PLURA sunt, quæ pro Spiritu Sancto divinitate à Theologis afferuntur, & omnia fere collegit Didymus duobus primis libris, quorum lectio erit in hac questione perutilis. Nonnulla quoque superius à nobis fuerunt pertractata; nec studiosis nostris ducimus repetenda. Exquisitoria autem illustrantur à Cyrillo in lib. Thesaurorum, ab Athanasio in Epist. ad Serapionem, à Basilio, & Ambrosio in libris, quos de Spiritu Sancto inscripserunt, ab Augustino contra Maximinum, aliosque hæreticos Arianos disputante, à Chrysostomo hom. 89. quæ est de Pentecoste, ab aliis.

1.
Probatio 1.
ex Nominibus S. Spiritus.

Horum Patrum argumenta hæc sunt potissima. Primum petitur ex nominibus, quæ Spiritui Sancto tribuuntur. Etenim appellatur Deus nomine quatuor syllabarum Isaia 6. 9. Psalm. 94. 8. 1. ad Corinth. 12. 11. Nam verba Isaia ac Davidis de Spiritu Sancto accipienda, liquet ex Act. Apost. cap. 28. 25. & ex Epist. ad Hebræos cap. 3. 7. Vocatur etiam Dominus 2. ad Thessalon. 3. 5. & in 1. 3. 2. Quod etiam dicitur *arriba*, & pars hæreditatis electorum, *digitus* & virtus & Altissimi, sunt ipsius divinitatis apertissimi characteres.

2.
Probatio 2.
ex proprietatibus.

Petit alterum argumentum ex proprietatibus ejus: quarum una est à Deo procedere. Nihil autem potest à Deo procedere diversum à divinitate, alias esset Divina substantia origo accidentium, & adinstar arborum, quæ flores, aut fructus emittunt. Competit illi animam sanctificare: atque de hac ejus efficientia plura notatu digna scribunt Patres. Primo quod per gratiam sanctificantem dicitur Epist. 1. Joannis cap. 2. 24. Deus in nobis habitare. Quomodo non est ergo Spiritus Sanctus Deus de Deo, si qui habet Spiritum Sanctum, habet in se Deum habitantem? Ad hæc per Spiritum Sanctum, & charitatem per eum diffusam recipit homo lavacrum regenerationis, & renovationis, ut loquitur Paulus ad Tit. 3. 5. Quænam vero creaturarum potest creaturam regenerare, & renovare? Item per hanc gratiam fiunt membra nostra *templum Spiritus Sancti*, ut loquitur Apostolus 1. ad Corinth. 3. 16. At templa non eriguntur, nisi aut vero Deo, aut iis, qui pro vero Deo reputantur. Tribuitur quoque Spiritui Sancto, quod suscitaverit Christum à mortuis, & vivificaturus sit corpora nostra, ad Rom. VIII. 11. Quare, cum verus Deus sint Pater & Filius, de quibus ait Jo. v. 21. *Sicut Pater suscitavit mortuos, & vivificavit; sic R. P. Berti Theol. Tom. II.*

& Filius quos vult vivificat; necesse est, ut Spiritum Sanctum verum Deum fateamur. Convenit illi quoque alium esse à Christo Consolatorem & Paracletum, & *ad alium* comparisonem simul, & personalem distinctionem importare arbitror manifestum. Alias non expediebat Apostolis Magistram abire, si pro Domino Jesu Christo, aut creaturam, aut rem minime subsistentem accepturi fuissent.

Tertium argumentum promittitur ex Divinis attributis, quæ Spiritui Sancto convenire prædicti PP. luculenter demonstrant. Etenim Spiritum Sanctum scrutari omnia etiam profunda Dei probant ex Epist. Pauli 1. ad Corinth. cap. 2. 10. Esse creatorem universorum ostendunt ex verbis Job. 33. *Spiritus Dei fecit me: & ex Ps. 32. Verbo Domini celi firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Effici ab eo operationes naturæ, & gratiæ ostendunt ex Psalm. 103. 30. & ex 1. ad Corinth. 6. 11. Habere immensitatem, terramque replere inferunt ex Sap. 1. 7. & ex Psalm. 138. 7. Misisse nobis Redemptorem arguunt ex Eccl. 48. 16. *Nunc Dominus Deus misit me, & Spiritus ejus.* Christi Corpus in utero Virginis procreasse demonstrant ex Lucæ 5. 35. Præfisse regimini Ecclesiæ ex Act. Apost. 13. 2.

Argumentum quartum profertur ex perfecta Patris, Filii, & Spiritus Sancti communione: quam comprobant. I. Quia tres Personæ simul fuerunt Dux Israëliti populi, Pater, de quo Hierem. 2. 6. *Dominus traduxit nos per desertum:* Filius, de quo Psalm. 79. 10. *Dux itineris fuisti in conspectu ejus:* Sp. S. de quo Elaias 63. 14. *Spiritus Domini ductor ejus fuit.* II. Quia tres pariter locuti sunt in Prophetis; Pater, de quo Zacch. 1. 6. *Verba mea, & legitima mea, quæ mandavi servis meis Prophetis:* Filius, de quo Isaia 52. 6. *Ego ipse qui loquebar, ecce adsum:* Spiritus Sanctus, de quo Act. 1. 16. *Oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus Sanctus, &c.* III. Quia tres una Hierarchiam Ecclesiasticam instituerunt; Pater de quo 1. ad Corinth. 12. 28. *Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, &c.* Filius, de quo ad Ephes. 4. 11. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, &c.* Spiritus Sanctus, de quo Act. 20. 28. *Attendite vobis, & universo Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* IV. Quia tres implent ex æquo universum; Pater, de quo Hierem. 23. 24. *Celum & Terram ego impleo:*

3.
Probatio 3.
ex D. attributis.

4.
Probatio 4.
ex perfecta
Communione
Patris, Filii,
& Spiritus
Sancti.

impleo: Filius, de quo ad Ephes. 4. 10. *Implet omnia*; Spiritus Sanctus, de quo Sap. 1. 7. *Replevit orbem terrarum*. V. Quia tres dicuntur eadem ratione ignoti mundo; Pater, de quo Joan. 17. 25. *Pater iuste, mundus te non cognovit*; Filius, de quo cap. 1. 10. *Et mundus eum non cognovit*: Spiritus Sanctus, de quo cap. xiv. 17. *Quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum*. VI. quia tres eadem ratione testimonium perhibent de Christi Divinitate, ut Joan. Epist. 1. cap. v. 7. & unico nomine in administratione Baptismatis invocantur, ut habetur Mat. 28. 19. 7. Denique tres eadem potestate singula efficiunt; Pater, de quo 2. ad Corinth. 5. 18. *Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum*: Filius de quo ad Ephes. 1. 10. *Instaurare omnia in Christo, quæ in Cælis, & quæ in Terra sunt, in ipso*: Sp. S. de quo 1. ad Cor. 12. 11. *Hæc autem omnia operatur unus; atque idem Spiritus*. Quum ergo Spiritus Sanctus habeat nomen, proprietates, attributa, quæ summo Deo tantum competunt, perfectissimamque cum Patre & Filio communionem operationum, atque substantiæ; consequens est illum Deum esse ipsi Patri, Filioque consubstantialem.

5.
Probatâ fuit
Divinitas S.
Spiritus &
refutata Ma-
cedoniano-
rum argu-
mentâ.

Neque vero probaverunt tantummodo his momentis Sancti Spiritus divinitatem: sed etiam refutarunt quidquid poterant Macedoniani adversus dicta reponere. Hi principio dixerunt, in sacris literis Spiritus Sancti nomine virtutem & energiam designari, ut regerunt modo Sociniani, contra quos cap. præcedenti pugnavimus. At instant ex adverso Patres, fieri non posse, ut cum Persona Divina sit Filius, qui missus est à Patre, & Patrem glorificat, non sit Divina Persona etiam Spiritus Sanctus, qui à Filio mittitur, & glorificat Filium; & habet ad illum talem ordinem ac respectum, qualem habet ipse Filius ad Patrem. Addunt, quæ nos pluribus prosecuti sumus de operibus propriis personarum, & de emphasi, atque articulo, quo in Græcicis Scripturis exprimitur. Affirmant non esse alium nisi Spiritum Sanctum, quem Paulus in 1. ad Thessalon. 3. 12. vocat *Dominum*, qui multiplicat, & abundare facit charitatem nostram invicem, confirmatque corda nostra sine querela in sanctitate ante Deum Patrem, in adventu Domini nostri Jesu Christi. De eodem Spiritu Sancto interpretantur similia verba in altera ad Thessalon. cap. 3. 5. *Dom-*

inus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi. Quibus esse Dominum Personam aliquam à Deo Patre, & à Christo distinctam, monstrat vel ipsa orationis complexio.

Reponebant ulterius Pneumatomachi (quod & repetunt Novatores) inter Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum certis syllabis notari discrimen. Nam de Patre scriptum est in 1. ad Corinth. cap. viii. 6. *Ex quo omnia*, & de Jesu Christo, *per quem omnia*: quæ propositio *Per*, etiam Spiritui Sancto aptatur ad Tit. 3. 5. ideoque hi duo non videntur esse Deus ille summus. At inquit Patres perinde esse si dicamus aut *ex*, aut *per*. Etenim de vero Deo legitur Genes. 4. 1. *Possedi hominem per Deum*. 1. ad Corinth. 1. 9. *Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem Filii ejus Christi*. Atque eodem pacto de Spiritu Sancto effertur aliquando *ex*, ut Joan. 111. 6. *Quod natum est ex Spiritu*; quæ verba conferenda sunt cum vers. 13. cap. 1. & aliquando *Per*, ut ad Rom. v. 6. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, &c.* Quamquam particula *Ex* potiori quodam titulo spectat ad Patrem, qui est fons Deitatis totius.

Petebant 3. Heterodoxi qui fieri possit, ut Spiritus Deus Altissimus sit, cum tam hebræum *אֵל*, quam græcum *πνεῦμα*, latinumque vocabulum *Spiritus* quandoque ventum, aliamve rem creatam significet, ut cap. iv. Amos. Atque respondent Patres Spiritum Sanctum, nunquam simpliciter Spiritum nominari sine additamento Dei, aut Patris, aut *à me*, hoc est ex Deo, vel absque articulo, vel Christi, vel Filii, aut quod non addatur Sanctus, aut Paracletus, aut veritatis, hoc est Filii, qui seipsum nominat veritatem. Dignosci præterea ex complexu sermonis, de quonam Spiritu agatur; quomodo apud Amosum; ubi memorantur flagella, quibus Deus in Israel prævaricantem animadvertit, Spiritus dictus est ventus urens: unde recte legit Vulgata cit. cap. iv. 9. *Percussi vos in vento veniente, & in aurigine*. Atque hæc sunt præcipua pro divinitate Spiritus Sancti argumenta apud Patres supra laudatos: quæ, si ad fontem venerit, hauriet quicquid meis hisce rivulis puriora.

Ad priorem classem locorum, in quibus Dei nomen Spiritui Sancto tribuitur, spectat vers. 3. cap. v. Act. *Anania, cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto?* Et infra vers. 4. *Non es mentitus hominibus, sed Deo*. Unde

6.
Instantia
Pneumato-
machorum.

Solutio
Patrum.

7.
Replicatio
Heterodoxo-
rum.

8.
Solutio 2.

Unde argumentantur Theologi: Ille, cui mentitus est Ananias, Deus est: Ananias mentitus est Spiritui Sancto: Ergo Spiritus Sanctus Deus est. Quem locum postremo recitavimus, ut ab hæreticorum, qui valde eo premuntur, vindicaretur argutiis.

9. *Oppositio Crellii & Solutio ejus.*

Itaque respondet Crellius, in Græco haberi, *ψευμαδοῦσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον: mentiri te, & fallere Spiritum Sanctum.* Sed elusio est puerilis. Nam i. demonstrat Grotius *ψεύδουσαι, mentiri*, quod respondet Hebræo *כִּדְּבַר*, modo cum dativo construi, ut Job. 34. 6. Psalmo LXXV. 1. 36. LXXV. 1. 35. modo cum accusativo, ut 2. Regum 14. 16. Atque ita hic 3. commate cum accusativo construitur, sequenti cum dativo. Pari modo *εὐλογεῖν, benedicere*, modo dativum post se habet, modo accusativum. Sed & Græci sic loquuntur, ut Aristophanes, *ἐψεύσεται γέ με, Non me fallēs.* Hæc Grotius. Glasius vero de Propos. Can. v. demonstrat consimilibus exemplis ex Thucydide, Pindaro, & Hesiodo petitis propositionem *Ad*, vel *In* interdum retineri: & idem esse mentiri τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Spiritum Sanctum, ac, mentiri εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, in Spiritum Sanctum. Particulam *eis* in haberi in quibusdam Mss. testatur Theodorus Beza, & legi in versione Syriaca testatur Lorinus, ac liquet ex Polyglottis. Dabo Socinianis testem locupletem, & omni exceptione majorem, Socinianum ipsum, qui edidit Comment. in Acta Sanctorum Apostolorum, nempe Wolzogenium. Qui p. 30. inquit. *Quædam exemplaria græca habent mentiri te in Spiritum Sanctum.* Ut & Col. 3. 9. dicitur, *Ne mentiamini in alios alii*, id est, *erga alios.* *Quæ propositio etiam si hic esset suppressa, posset subintelligi. Sed sicut alia quædam verba construuntur aliquando cum dativo casu, aliquando autem cum accusativo, ut evangelizo tibi, & evangelizo te, benedico tibi, & benedico te, imo etiam benefacere aliquem pro alicui, Matth. 5. 44. & Marc. 14. 7. ita etiam græce dicitur non tantum, mentior tibi, sed & mentior te. Cujus constructionis exemplum citatur & ex Aristophane Comico Græco, & ex Græca versione Bibliorum, Prov. 14. 5. & 4. Regum cap. 4. 16.*

10. *Cautela.*

Ex his inferitur quam falsa sit eorum commendatio, qui scribunt Ananiam mentitum Spiritum Sanctum, quod se hypocritam simulaverit fraudando de pretio agri: quam interpretationem doctus etiam Catholicis nonnullis probari. Quamquam enim ille simulate se

gessit, attamen mentiri Spiritum Sanctum est velle; quantum in se est, fallere Spiritum Sanctum; ut constet ex dictis, & Wolzogenius ipse fatetur. Præterquam quod hypocrita dicitur quidem mentiri se Sanctum, non vero Spiritum Sanctum.

Inquiunt Sociniani, Ananiam mentitum Spiritui Sancto, quia mentitus est Apostolis, in quibus Spiritus Sanctus degebat. Ita est. At quoniam mentitus est Apostolis, in quibus Spiritus Sanctus degebat, dicitur sequenti commate mentitum fuisse Deo. Ergo Spiritus Sanctus, qui degebat in Apostolis, Deus est. Si enim, ut consimili utar exemplo, arguero: Membra nostra sunt templum Spiritus Sancti, qui in nobis est. 1. Ad Corinth. 6. 19. Qui fornicatur violat corpus suum, Ibi. v. 18. Ergo qui fornicatur violat templum Spiritus Sancti: At Templum, in quo Spiritus Sanctus habitat, est Templum Dei cap. 3. 16. Igitur qui fornicatur, violat templum Dei. Puto neminem sanæ mentis negaturum hanc consequentiam. Tale est argumentum petiit ex cap. v. Act. In Apostolis degebat Spiritus Sanctus: Ananias mentitus est Apostolis: Igitur mentitus est Spiritui Sancto; At quisquis mentitur Spiritui Sancto, mentitur Deo; Ergo Ananias qui mentitus est Apostolis, mentitus est Deo. Et hanc consequentiam nullus negat. Sed ex priori argumentatione inferitur, idem omnino esse Templum Dei, & templum Spiritus Sancti, quod in corporis pollutione violatur: Igitur ex argumentatione sequenti inferitur, eundem esse Spiritum Sanctum, & Deum, cui Ananias in Apostolis mentitus est.

Respondet idem Wolzogenius Comment. in Act. Apost. pag. 31. Simile huic dictum est Exodi xvi. ubi postquam v. 2. scriptum est congregationem Israelitarum murmurasse contra Moysen, & contra Aaronem; deinde versu 8. dicitur: *Non contra nos murmurationes vestrae, sed contra Dominum.* Et Num. 20. postquam dictum v. 3. juratum esse populum cum Moysen, postea v. 13. dicitur ibi tunc jurgatos esse Filios Israel cum Domino. Vide etiam Mat. x. 40. xviii. 5. Marci 9. 37. Luc. 10. 16. 1. Cor. 8. 12. Non recte ergo hinc concluditur Spiritum Sanctum hoc loco expresse vocari Deum: non magis bene, quam si ex superius citatis aliquis concluderet Moysen esse ipsum Deum, & eos qui nomine Christi venientes vel recipiuntur, vel rejiciuntur esse ipsum Christum.

K 3

Ve

11. *Instantia Socinianorum, & solutio.*

12. *Instantia Wolzogenii.*

13.
Solutio.

Verum neque hæc subsistunt. Negativum adverbium pro comparativa particula *potius* sæpe ponitur, quomodo si quis injuria afficiat legatum, dicitur non hunc parvi pendere, sed principem; & econtra qui ministro præstat obsequium, regi dicitur obtemperare, non famulo. Hoc sensu Exodi xvi. 8. murmuravit congregatio Filiorum Israel non contra Moysen, sed contra Dominum, quia ille Domini, vicem gerebat. Ob eandem causam contra Deum iurati sunt Num. 20. 13. Ita Mat. 10. 40. Qui autem Prophetam, aut pauperem suscipit, suscipit Dominum, quoniam ab ipso mittuntur, & de ejus familia sunt. Et qui peccat in fratres, ut legitur 1. ad Corinth. 8. 12. peccat in Christum, quoniam sunt illi membra corporis, cujus Salvator est caput. Similiter qui spernit doctrinam Apostolicam, illum contemnit, qui Apostolos elegit, docuit, & misit; ut habetur 1. Thessalon. 4. 8. Ibi ratio redditur manifesta. Ait enim Apostolus: *Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum; qui etiam dedit Spiritum suum Sanctum in nobis*, Gr. ἡ δὲ τοῦ ἁγίου, ὃν δίδωμεν τοῖς πιστοῦς αὐτοῦ τοῦ ἁγίου εἰς ὑμᾶς. Sed inquit hæreticus: At Moyses non est Deus: Ecce Spiritus Sanctus Deus est? Nonne similia sunt verba verbis, ac sententiæ sententiis? Imo dissimilia. Exodi xvi. 2. habes: *Murmuravit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen & Aaron*. Act. 21. 3. *Cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto*. Ergo murmur adversus Moysen, mendacium adversus Spiritum Domini prolatum est. Consentientem habeo Wolzogenium huc usque. Exodi xvi. 8. legitur: *Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum*, id est principaliter murmur vestrum fuit contra Dominum, deinde contra nos servos Domini. Act. v. 4. legitur: *Non es mentitus hominibus, sed Deo*; nempe potius, quam nobis hominibus Dei ministris. Neque arbitror mecum Wolzogenium hæcenus dissentire. Jam vide hominis calliditatem. Quinam sunt, de quibus Exodi xvi. 8. lectum est: *Nec contra nos est murmur vestrum*? Sunt, ut vides, Moyses, & Aaron, de quibus vers. 2. legeras: *Murmuravit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen & Aaron*. Ergo Moyses & Aaron non sunt ipse Dominus, contra quem filii Israel principaliter murmuraverunt, quoniam ipsi sunt, de quibus, vers. 8. legisti: *Nec contra nos est murmur vestrum*. Redeamus, ad

cap. v. Act. Quinam sunt illi, de quibus v. 4. scriptum est: *Non es mentitus hominibus*? Non est quidem Spiritus Sanctus, de quo v. 3. legimus: *Cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto*; nam Spiritus Sanctus non est homo, non est Apostolus Petrus. Ergo Spiritus Sanctus est ipse Dominus, ipse Deus, cui Ananias principaliter mentitus est, de quo v. 3. *Mentiri te Spiritui Sancto*. Non enim Spiritus Sanctus excluditur, *Non es mentitus hominibus*, quomodo excluditur Moyses & Aaron, dum dicitur, *Nec contra nos est murmur vestrum*. Quoniam Moyses & Aaron v. 8. excluduntur, sequitur, neque Moysen neque Aaronem esse Dominum. Quoniam Spiritus Sanctus versu 4. non excluditur, sequitur Spiritum Sanctum, esse Deum. Idem valet de aliis locis perperam à Wolzogenio citatis. Cujus calliditas me in hoc septimo libro exarando reddidit molestissimum.

Etiam traditione Patrum Spiritus Sancti confirmatur divinitas. Justinus Apol. 1. *Filium* (inquit) *Spiritum Sanctum colimus, & adoramus, cum ratione & veritate venerantes*. Athenagoras in Apolog. *Quis nos miretur cum audiat, nos qui Deum Patrem prædicamus, & Deum Filium, & Deum Spiritum Sanctum, eorum in unitate virtutem, & in ordine distinctionem explicantes, Atheos vocari*? Lucianus, *Deum alte regnantem, magnum, immortalem, caelestem, Filium Patris, Spiritum ex Patre procedentem, unum ex tribus, & ex uno tria*. Vide & Irenæum lib. 4. cap. 37. Clem. Alex. lib. 1. Pedagogi cap. 6. Tertull. contra Praxeam cap. 2. Cyprianum Epist. 73. Non multus hic ero, quum hanc traditionem confirmet Generalia Concilia, Nicænum, & expressius Constantinopolitanum primum in Symbolo, & in Epistola Synodica ad Episcopos Occidentis; neque id negent hæretici Sociniani, contra quos potissimum disputavimus: quorum aliqui Catholicam de individua Trinitate doctrinam appellant Commentum veterum Patrum ex Ethnica Platonis Schola in Religionem Christianam introductum, ut Wolzogenius cap. 6. in Joan. aliqui audacter proferunt, totius Orbis consensum non posse adversum id, quod Divinis oraculis aperte est consignatum, ut dogma de unica in Deitate Persona, ut Faustus Socinus contra Wiekum p. 617. aliqui nos ad solas Scripturas provocant, ut Semiariani ceteri. His autem nos aliquantulum satisfecisse confidimus, quomodo

14.

Divinitas
Spiritus S.
ex traditione
Patrum.

modo, si Deus tantum otii & valetudinis concesserit, iis quamprimum facturi sumus, qui ausi sunt fidem antiquorum Patrum damnare. Viguit enim perpetuo in Christi Ecclesia Fides, de qua Victorinus in Hymno Tom. IV. Bibl. PP. pag. 294.

*Hinc singulis vera, hinc tribus una substantia est,
Progressa à Patre Filio, & regressa à Spiritu:
Quia tres existunt singuli, & tres in uno singuli.
Hæc est beata Trinitas, hæc beata Unitas.*

CAPUT XVI.

Ad reliqua in contrarium argumenta.

SUMMARIUM.

à num. 1. usque ad 5. expediuntur vulgares contra Spiritus S. divinitatem oppositiones.

1.
Vulgaris
contra Divi-
nitatem Sp.
S.
Objectio 1.
cum solu-
tione.

EXPEDIAM nunc vulgares contra Spiritus Sancti divinitatem oppositiones. Quarum sit prima. In sacris literis quandoque Pater, & Filius nominantur nulla facta Spiritus Sancti mentione, qui neque alicubi expressè Deus nuncupatur. Non ergo Sp. S. Deus est, neque eandem habet cum Patre, & Filio communionem naturæ.

Resp. nego conseq. I. Quia interdum simul nominantur Pater, & Spiritus Sanctus, ut II. 45. *Et nunc Dominus misit me, & Spiritus ejus*: nonnunquam vero tres personæ simul, ut Matth. XXVII. *Baptizantes vos, &c.* II. Quoniam revera Spiritus Sanctus appellatur Deus Act. v. 4. *Dominus* I. ac Thess. 3. 12. eique tribuuntur opera, & characteres divinitatis, ut supra probatum est. III. Quia argumentum istud negativum potest in Adversarios retorqueri, quippe nullibi Spiritus Sanctus appellatur creatura neque in his locis, ubi creaturæ omnes commemorantur, & ad benedicendum Deum invitantur Pl. 102. & 148. nec non in Cantico trium puerorum.

2.
Objectio 2.

Opp. 2. Ad Rom. 8. 26. scriptum est: *Spiritus postulat pro nobis*. At postulare nota est indigentia, quæ nequit Deo convenire. Item Jo. 2. 3. habetur, omnia facta esse per Verbum; quare si Spiritus Sanctus est aliquid, factus est, ideoque res creata. Iterum Joan. vi. 13. habetur: *Non enim loquetur à semetipso*. Impotens est ergo ac dependens. Notandum hic quoque verbum futuri temporis *loquetur*: in Deo namque futurum nefas est cogitare. Rursus *confiteri* dicitur ad Ephes. 4. 30. & I. ad Corinth. 2. 10. *Scrutari* profunda Dei: quæ duo sunt passionis & ignorantia argumentum.

3.
Solutio.

Resp. ad 1. Spiritum Sanctum hoc sensu postulare pro nobis, quia postulare facit, ut explicat S. P. August. Ep. 105. Cujus explicationis veritas con-

stat, quia Spiritus Sanctus eodem cap. VIII. 15. appellatur à Paulo Spiritus adoptionis, *in quo clamamus, Abba, Pater*. Atque Zacch. XII. 10. *Spiritus gratia, & precum*. Nam actiones tribui iis solent, qui agendi conferunt divinum, potestatem, ut ipsi docent Grammatici. Quod nobis insinuans Apostolus, præmiserat: *adjuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus*. Adde in Græco inveniri *ὑπερεπαινεῖ* superexpostulat. Est autem *ὑπερεπαινεῖ* superexpostulat. Est autem *ὑπερεπαινεῖ* Advocatorum, qui dicant suspiria Clientibus. Chrysostomus denique Hom. 14. in Epist. ad Rom. per Spiritum postulantem donum intelligit Orationis. Ad 2. dico Jo. 1. 3. per *Omnia* comprehendendi universitatem creaturarum, à quibus ut distinguitur Pater, qui Verbo suo condidit calum & terram, ita sejungitur Spiritus oris ejus, à quo est qualiscunque virtus eorum. Ad 3. resp. cum Augustino Tract. 99. in Joannem, Spiritum Sanctum non loqui à semetipso, quoniam ab illo à quo procedit est ei essentia, scientia, & audientia; nec movere debet, quod verbum futuri temporis positum est, quia & ponitur ratione termini, & in ordine ad creaturas, quibus Sp. S. mittendus erat, & de re sempiterna enunciatur absque mendacio, fuit, est, erit. Ad 4. dico Spiritui Sancto tribui tristitiam metaphorice, & propter hominum ingratitude, qui ejus dona contemnunt; quemadmodum Genes. vi. 6. dicitur Deus *tactus dolore cordis intrinsecus*: & Pl. 77. 40. exacerbatus, & concitatus in iram. Ad 5. Resp. verbum scrutari non semper indaginem & ignorantiam notare, sed sæpenumero certam intimamque notitiam, ut Psalmo VII. 10. Jer. XI. 20. Apoc. 11. 23. dicitur Deum scrutari renes & corda: quo sensu